

корпоративного, інвестиційного, податкового та соціального законодавства, а також прийняття відповідних підзаконних актів, які б забезпечили практичне введення в дію прогресивних норм цих законів.

Джерела та література:

1. Азоев Г. Л. С кем и как вы конкурируете. С кем и как делать бизнес / Г. Л. Азоев. – М. : Гиперокс, 2000. – 400 с.
2. Конкурентоспроможність // Екон. енцикл. : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.– К. : Академія, 2000. – Т. 1. – С. 813-818.
3. Портер М. Стратегія конкуренції. – К. : Основи, 1998. – 390 с.
4. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке базується на знаннях / Н. Тарнавська // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 4-17.

Караїм О.А.

УДК 338.483.11:502.5(1-751)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ, ЯК АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ЛАНДШАФТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Постановка наукової проблеми та її значення. Широке та різноманітне використання ландшафтного потенціалу було і буде найважливішою умовою суспільного розвитку. Природні блага служать засобами задоволення виробничих, оздоровчих, пізнавальних, комунікативних, естетичних потреб людини.

Проте на сьогоднішній день відсутній єдиний методологічний підхід до визначення і формування організаційно-економічного механізму управління ландшафтным потенціалом природоохоронних територій.

Під час управління ландшафтным потенціалом природоохоронних територій потрібно враховувати, що втручання в один з його компонентів може призвести до виникнення в інших непередбачуваних ефектів, які необхідно ретельно оцінювати й аналізувати [3]; для збереження біо- та ландшафтного різноманіття важливо зберегти нинішні взаємодії між компонентами ландшафтного потенціалу; для досягнення цілей управління особливу увагу потрібно приділяти чинникам (природним і антропогенним) навколишнього середовища, які впливають на функціонування ландшафтів; ландшафтний потенціал постійно змінюється, і тому його управління має передбачати прогнозування та пристосування до можливих змін.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Проблемам управління ландшафтным потенціалом присвячені праці Д.Л. Арманда, Л.С. Берга, Б.В. Буркинського, А.А. Ведіної, М.І. Долішнього [1], К.В. Зворикіна, В.С. Кравців [4], В.А. Ніколаєва, Н.В. Павліхи [5], В.І. Павлова [6], Н.В. Пожидаєвої, Н.А. Солнцева, С.К. Харічкова. Систему управління природоохоронними територіями в Україні досліджували: В.А. Толкачова, О.М. Колосок, Н.В. Гудкова. В контексті цієї проблеми розглядаються питання збереження, класифікації та методів визначення ландшафтного різноманіття в роботах М.О. Маринича, П.Г.Шищенко, В.М. Пашенка, М.Д. Гродзинського, В.Т. Гриневецького, А.О. Домаранського. Збереження та використання ландшафтного потенціалу Росії та Європи досліджували М.Е. Кулешова, І.В. Копил, Т.Ю. Семенова, В.В. Сударенков. Вивченню методів оцінки елементів ландшафтного потенціалу природоохоронних територій присвячені роботи Є.М. Бухвальда, К.Г. Гофмана, Н.Г. Ігнатенка, О.Є. Медведевої, А.А. Мінца, Л.І. Нестерова, В.П. Руденка. Ландшафтні основи територіального планування вивчали: Т.В. Бобра, А.І. Личак. У наукових роботах П.Жолкевського висвітлені методичні підходи до економіко-екологічної оцінки території. Здійснення екологічного туризму, як внеску у економічний розвиток ландшафту на природоохоронних територіях досліджували: О.Ю. Дмитрук, В. І. Гетьман, М. Ю. Травкіна, Т.К. Сергєєва, І.В. Зорін, В.А. Квартальнов.

Доцільно підкреслити, що у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі розкрито різнопланові питання щодо теоретичних основ збереження та розвитку ландшафтного потенціалу, обґрунтовано підходи до розв'язання проблем природоохоронних територій. Проте наявні наукові розробки не охоплюють усього комплексу методологічних та практичних завдань щодо організаційно-економічного механізму управління ландшафтным потенціалом природоохоронних територій.

Метою статті є дослідження організаційно-економічного механізму управління ландшафтным потенціалом природоохоронних територій.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Оскільки основним завданням системи управління є забезпечення ефективності через досягнення визначених цілей з мінімальною затратою ресурсів, то до основних завдань управління ландшафтным потенціалом природоохоронних територій необхідно віднести: ефективне та раціональне використання, охорону та відтворення ландшафтного потенціалу.

Управління ландшафтным потенціалом природоохоронних територій повинно мати регулярний, комплексний характер, для успішної реалізації якого необхідними є розробка та впровадження дієвого механізму, що базується на взаємопов'язаній розробці соціально-економічної системи управління, яка встановлює зміст і цілі процесу управління, організаційної підсистеми, та визначає форму існування даного процесу.

Управління ландшафтним потенціалом є плановою, систематичною та комплексною діяльністю щодо життєздатності природоохоронної території, яка виступає, як сукупність взаємодій та взаємозв'язків між елементами системи управління, котра направлена на піднесення соціально-економічного рівня природоохоронної території, та як наслідок збільшення прибутку для подальшого росту. Звідси, управління ландшафтним потенціалом дозволяє вести діяльність природоохоронної території за системним управлінням всіх елементів ландшафтного потенціалу з метою впровадження перспективних напрямків його розвитку та підвищенню ефективності використання.

Якщо в системі управління якийсь елемент виявиться малоефективним, то вплив недосконалості цього елемента буде відчувати вся система управління і, відповідно, вона буде менш результативною. Тому важливо періодично перевіряти ступінь відповідності елементів системи управління один одному і в разі потреби вносити корективи [8].

Сучасний менеджмент вимагає формування сучасних систем управління ресурсами, які забезпечують регулювання рівня їхніх витрат для досягнення суб'єктом управління визначених цілей [7].

На рис. 1 зображено схему комплексної системи управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій, основними елементами якої є: мета; принципи, завдання, функції, організаційно-економічний механізм.

Стрижнем системи управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій є організаційно-економічний механізм управління, який являє собою складну категорію управління, на основі якої реалізуються управлінські рішення, направлені на досягнення зазначених цілей об'єкта управління, методом впливу на певні фактори, використовуючи ландшафтний потенціал.

В управлінні ландшафтним потенціалом основна роль належить важелям, які є джерелом впливу на формування та функціонування елементів організаційного механізму. Проте, в практичній діяльності вони є нероздільними та формують організаційно-економічний механізм управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій.

Економічна складова організаційно-економічного механізму управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій полягає не лише у методах, а і у цілях його функціонування. У економічній складовій закладено функції фінансового забезпечення, розвитку трудових ресурсів та нарощування інтелектуального потенціалу. Саме вона проводить контроль та здійснює оцінку ефективності використання ландшафтного потенціалу.

Рис. 1. Схема управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій

Що стосується організаційної складової, то сюди належать не лише організаційні методи управління, а й організація економічних цілей, а також адміністративні, організаційно-структурні та соціально-психологічні аспекти. Організаційна складова механізму управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій передбачає здійснення таких функцій, як вибір і обґрунтування методів організації та регулювання природоохоронної діяльності, а також впровадження прогресивних форм організації праці і ефективної системи її мотивації.

Вказані складові частини організаційно-економічного механізму, виконуючи певні функції, доповнюють одна одну та взаємонакладаються при здійсненні управління, утворюючи, таким чином,

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ, ЯК АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ЛАНДШАФТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

комплексний організаційно-економічний механізм управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій.

Основною метою формування організаційно-економічного механізму управління ландшафтним потенціалом природоохоронної території є забезпечення організаційних та економічних умов для здійснення її ефективної діяльності.

Слід зауважити, що організаційно-економічний механізм управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій необхідно розглядати у взаємозв'язку із факторами, які визначають рівень та стан управління ландшафтним потенціалом в силу взаємообумовленості його складових.

Організаційно-економічний механізм управління ландшафтним потенціалом природоохоронної території є найбільш активним елементом системи управління, який впливає на стан факторів, від яких у свою чергу залежить результат діяльності керованого об'єкту. Таким чином, виявлення та аналіз факторів, що перешкоджають реалізації ландшафтного потенціалу природоохоронної території, набувають особливого значення.

Виходячи з того, що поняття «механізм» в економічній науці (від грецького machine – машина) означає систему (пристрій, спосіб), який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [2], у дослідженні організаційно-економічним механізмом управління ландшафтним потенціалом природоохоронної території вважається комплекс заходів, спрямований на вирішення питань ефективного використання, розподілу та розвитку ландшафтного потенціалу природоохоронної території, який характеризується наявністю особливих зв'язків та взаємодій, з метою її сталого розвитку (рис.2).

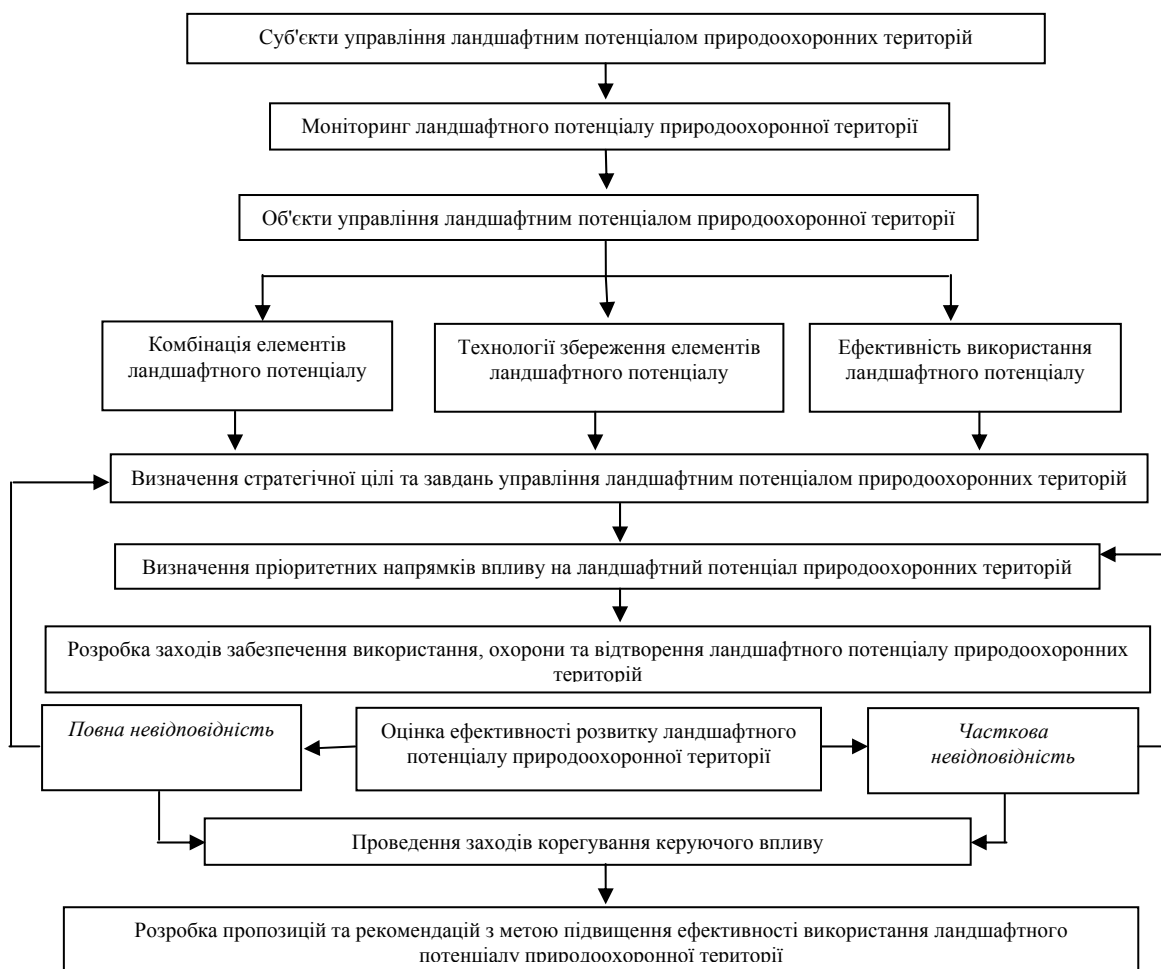

Рис. 2. Механізм управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій

Організаційно-економічний механізм управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій передбачає наступні елементи:

- 1) суб'єкти та об'єкти управління;
- 2) послідовність етапів розробки та застосування системи управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій;
- 3) функції управління ландшафтним потенціалом природоохоронної території;
- 4) сукупність методів та принципів, які забезпечують ефективне управління ландшафтним потенціалом природоохоронної території.

Суб'єктом управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій можна вважати органи управління конкретної природоохоронної території. Об'єктами управління є елементи ландшафтного потенціалу природоохоронної території.

У процесі реалізації механізму управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій на першому етапі є формування концептуальних засад. До практичних основ управління ландшафтним потенціалом належить створення на галузевому рівні системи стратегічного управління можливостями ландшафтного потенціалу. На даному етапі визначаються стратегічні цілі та завдання управління ландшафтним потенціалом, з урахуванням усіх факторів що перешкоджають реалізації даного ландшафтного потенціалу, що є стартовим пунктом логічної побудови цього механізму.

На другому етапі реалізації організаційно-економічного механізму управління ландшафтним потенціалом природоохоронних територій відбувається визначення об'єктів управління ландшафтним потенціалом та обґрунтування пріоритетних напрямків впливу на ландшафтний потенціал природоохоронної території.

Що стосується формування пріоритетних напрямків впливу, то воно є доцільним на основі трьох взаємозалежних компонентів: суспільних потреб (вихідний пункт) [7], внутрішніх можливостей економічної діяльності природоохоронної території та ситуації, що склалася у господарських галузях (рекреаційній, туристичній, та інших).

Третій етап реалізації організаційно-економічного механізму управління ландшафтним потенціалом природоохоронної території полягає у розробці заходів, які забезпечують ефективний розвиток об'єкту управління. Даний етап також передбачає оцінку ефективності розвитку ландшафтного потенціалу природоохоронної території. З однієї точки зору, ефективність управління (керуючих впливів) ландшафтним потенціалом природоохоронних територій відповідно до системного підходу є ступенем відповідності фактичного чи очікуваного результату бажаному (якого прагнули досягти). З іншої точки зору, завдання оцінки ефективності розвитку ландшафтного потенціалу природоохоронної території може бути вирішене визначенням досягнутих при функціонуванні системи управління результатів та витрат затрачених на їх досягнення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для раціонального використання, охорони та відтворення ландшафтного потенціалу природоохоронних територій першочергово необхідним є створення та реалізація дієвого організаційно-економічного механізму, який є ключовим аспектом процесу управління ландшафтним потенціалом. Лише на його основі можливим стає досягнення поставлених управлінських цілей та перспектив сталого розвитку природоохоронної території.

Джерела та література:

1. Долішній М. І. Екологічні імперативи глобалізації та ноосферна модель конструювання економіки майбутнього / М. І. Долішній, Л. С. Гринів // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті процесів глобалізації : щорічник наук. праць / відповід. ред. акад. НАН України М. І. Долішній; НАН України, Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2001. – Вип. XXVIII. – 372 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / за ред. С. В. Мочерного. – К. : Академія, 2002. – Т. 2. – 848 с.
3. Koshovyy V. V. Management by ecosystems of reserved territories on the basis of application of advanced information techniques (on an example of the Shatsk National Natural Park of Ukraine) / V. V. Koshovyy, R. F. Fedoriv, O. V. Alohina // Teka Kom. Ochr. Kszt. Srod. Przyr. – 2005. – № 2 – P. 22-27.
4. Кравців В. С. Організація сталого природокористування та забезпечення екологічної безпеки в регіоні (на прикладі Волинської області) / В. С. Кравців // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. – 2007. – № 11, ч. 1 : За матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. “Шацький національний природний парк : регіональні аспекти, шляхи та напрями розвитку. – С. 25-27.
5. Павліха Н. В. Управління сталим розвитком просторових систем : теорія, методологія, досвід : монографія / Н. В. Павліха. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 380 с.
6. Павлов В. І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) / В. І. Павлов. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 580 с.
7. Фесенко І. А. Організаційно-економічний механізм управління ресурсним потенціалом вугледобувних підприємств : [Електронний ресурс] / І. А. Фесенко // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1 – С. 138-142. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Venu/2010_1/28.pdf
8. Шегда А. В. Менеджмент : навч. посіб. / А. В. Шегда. – К. : Знання, КОО, 2002. – 583 с.